

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต

รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง

(รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑)

ระดับประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นายโสภณ เสือพันธ์ ศศ.ม. (พัฒนาลังคม)
นางสาวสุชาดา วราห์พันธ์ กศ.บ. (สังคมศึกษา), ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา)

ผู้ตรวจ

นางศจีพร สมบูรณ์ทรัพย์ กศ.บ. (ประวัติศาสตร์), ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

บรรณาธิการ

นางสาวสุชาดา วราห์พันธ์ กศ.บ. (สังคมศึกษา), ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา)

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต

รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง

(รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑)

ระดับชั้นประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ISBN : 978-616-07-2255-6

ราคา ๕๕ บาท

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :

๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระแม่การุณย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทร. ๐ ๒๕๘๔ ๕๘๘๔, ๐ ๒๕๘๔ ๕๙๙๓, ๐ ๒๕๖๑ ๔๕๘๐-๒

โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๗๓, ๐ ๒๕๘๒ ๒๓๑๓

ฝ่ายวิชาการ :

๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร. ๐ ๒๕๕๔ ๔๘๑๘-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๑๖๘-๙ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๙๒๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑ ระดับประถมศึกษา เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑ เล่มนี้ แบ่งเป็น ๒ บท ประกอบด้วย

บทที่ ๑ ความพอเพียง

บทที่ ๒ ครอบครัพอพอเพียง

หวังว่า หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ สามารถบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และหากมีข้อเสนอแนะประการใด ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด ยินดีน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

สารบัญ

โครงสร้างรายวิชา

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

บทที่ ๑ ความพอเพียง

๑

แบบทดสอบก่อนเรียน	๒
เรื่องที่ ๑ ประวัติ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	๓
กิจกรรม	๖
แบบฝึกหัดท้ายบท	๖
แบบทดสอบหลังเรียน	๖

บทที่ ๒ ครอบครัวพอเพียง

๑๑

แบบทดสอบก่อนเรียน	๑๓
เรื่องที่ ๑ แนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัว	๑๔
เรื่องที่ ๒ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๗
เรื่องที่ ๓ รายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัว	๒๑
เรื่องที่ ๔ การวางแผนการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว	๒๘
เรื่องที่ ๕ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้	๒๙
เรื่องที่ ๖ หลักในการให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัวให้เห็นคุณค่าของการนำ เอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต	๓๙
กิจกรรม	๔๒
แบบฝึกหัดท้ายบท	๔๒
แบบทดสอบหลังเรียน	๔๓
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน แบบฝึกหัดท้ายบท และแบบทดสอบหลังเรียน	๔๕
บรรณานุกรม	๔๗

โครงสร้างรายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง

ระดับประถมศึกษา (รหัสวิชา ทช๑๑๐๑)

สาระสำคัญ

ศึกษาแนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แนะนำส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- อธิบายแนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้
- บอกแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
- เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- แนะนำ ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ ๑ ความพอเพียง

เรื่องที่ ๑ ประวัติ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ ๒ ครอบครัวพอเพียง

เรื่องที่ ๑ แนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของตนเอง และครอบครัว

เรื่องที่ ๒ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องที่ ๓ รายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัว

เรื่องที่ ๔ การวางแผนการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว

เรื่องที่ ๕ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

เรื่องที่ ๖ หลักในการให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัวให้เห็นคุณค่าของการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

รู้ เข้าใจ ยอมรับ เห็นคุณค่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ในครอบครัว และมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวอย่างมีความสุข

ศึกษา ฝึกปฏิบัติ และประยุกต์ใช้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้คือ

แนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญ แนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับตนเองและครอบครัว เพื่อให้เป็นคนมีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างมีความสุข

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ศึกษาข้อมูลตนเอง ข้อมูลวิชาการ ข้อมูลสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงเข้ากับความรู้ และประสบการณ์ โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่าง สภาพจริง สื่อทุกประเภท การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนและภูมิปัญญา นำมาทดลอง และฝึกปฏิบัติ ประเมินผลและวางแผนประยุกต์ใช้ในชีวิต

การวัดและประเมินผล

ประเมินความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ชิ้นงาน ผลงาน โดยวิธีการทดสอบ สังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติจริง และประเมินสภาพจริง

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง รหัสวิชา ทช๑๑๐๐๑ ระดับประถมศึกษา เป็นหนังสือเรียนที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในสาระทักษะการดำเนินชีวิต ซึ่งในหนังสือเรียนเล่มนี้ แบ่งเป็น ๒ บท ได้แก่

บทที่ ๑ ความพอเพียง

บทที่ ๒ ครอบครัพอพอเพียง

เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

๑. ศึกษาโครงสร้างรายวิชา ประกอบด้วย สาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหา มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ สื่อประกอบการเรียน ศึกษา ฝึกปฏิบัติ และประยุกต์ใช้เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

๒. ผู้เรียนประเมินตนเองโดยการทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน พร้อมบันทึกผลการประเมินแบบทดสอบก่อนเรียนไว้

๓. ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาในบทเรียนอย่างละเอียด ประกอบกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบอื่น เช่น ร่วมกันค้นคว้า วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยสแกนคิวอาร์โค้ด (QR CODE) จากตัวอย่างสัญลักษณ์ดังนี้

๔. เมื่อผู้เรียนศึกษาเนื้อหาในบทเรียนจบแล้ว ผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท และร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน

๕. เพื่อเป็นการทบทวนความรู้และประเมินตนเอง ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองโดยการทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจว่าผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตรแล้วหรือไม่ ถ้าหากยังไม่ตรงตามเป้าหมายผู้เรียนสามารถกลับไปศึกษาความรู้ให้เข้าใจก่อนจะเริ่มศึกษาในบทเรียนอื่นเป็นลำดับต่อไป

มาตรฐานที่ ๕.๑

มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

รู้ เข้าใจ ยอมรับ เห็นคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในครอบครัว และมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวอย่างมีความสุข

ตัวชี้วัด สิ่งและผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

รู้ เข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๑. อธิบายแนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ ๑ ประวัติ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ๑.๑ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒ แนวคิด หลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๓ หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับ ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

สาระสำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการสำคัญ คือ การพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่มของชุมชน ความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการจัดการที่ดี หากประชาชนนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ครอบครัวมีความสุข มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และคนในชุมชนก็มีความเข้มแข็งมากขึ้น

แบบทดสอบก่อนเรียน

คำชี้แจง : ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระราชดำริของพระองค์ใด
  - ก. พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
  - ข. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
  - ค. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
  - ง. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
๒. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยครั้งแรกเมื่อใด
  - ก. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑
  - ข. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
  - ค. หลังภาวะวิกฤติการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙
  - ง. หลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐
๓. การปฏิบัติตามหลักความพอเพียง ความพอประมาณควรคำนึงถึงสิ่งใด
  - ก. การไม่เบียดเบียนตัวเอง
  - ข. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น
  - ค. การทำให้ตนเองเป็นสุข
  - ง. การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
๔. **ความมีเหตุผล** หมายถึงข้อใด
  - ก. ตัดสินใจและกระทำอย่างมีวิจาร์ณญาณบนหลักเหตุและผล
  - ข. ตัดสินใจและกระทำโดยคำนึงถึงผลลัพธ์เป็นหลัก
  - ค. มองโลกกว้างไกล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ
  - ง. มีความรับผิดชอบในผลของทุกการกระทำ
๕. **ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึงข้อใด
  - ก. กล้าเสี่ยงในการลงทุน
  - ข. ยอมรับสภาพสังคมได้ทั้งสภาพดีและไม่ดี
  - ค. มีความพร้อมที่จะเผชิญต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง
  - ง. ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ
๖. เงื่อนไขสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงคืออะไร
  - ก. ความรู้คู่คุณธรรม
  - ข. ความรอบคอบ
  - ค. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
  - ง. การมีศีลธรรมประจำใจ
๗. ข้อใดคือองค์ประกอบสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - ก. ๕ เงื่อนไข
  - ข. ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข
  - ค. ๕ ห่วง
  - ง. ๒ ห่วง ๓ เงื่อนไข
๘. การเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ เน้นเรื่องใด
  - ก. การผลิต
  - ข. การบริโภค
  - ค. การรวมกลุ่ม
  - ง. การดำเนินธุรกิจ
๙. ข้อใดเป็นอัตราส่วนการจัดสรรที่ดินตามหลักการทฤษฎีใหม่**ถูกต้องที่สุด**
  - ก. ๓๐% ขุดสระน้ำ, ๖๐% ใช้ทำนา, ๕% ปลูกผักสวนครัว, ๕% ปลูกที่อยู่อาศัย
  - ข. ๓๐% ขุดสระน้ำ, ๓๐% ใช้ทำนา, ๓๐% ปลูกพืชไร่พืชสวน, ๑๐% ปลูกที่อยู่อาศัย
  - ค. ๑๐% ขุดสระน้ำ, ๓๐% ใช้ทำนา, ๓๐% ปลูกพืชไร่พืชสวน, ๓๐% ปลูกที่อยู่อาศัย
  - ง. ๖๐% ขุดสระน้ำ, ๓๐% ใช้ทำนา, ๑๐% ปลูกที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ
๑๐. บุคคลใดนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต**ไม่ถูกต้อง**
  - ก. น้ำตาลประหยัดค่าใช้จ่ายทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง
  - ข. สัมผัสเป็นแม่ค้าที่ซื้อสัตย์เลิกแก่งแย่งผลประโยชน์ทางการค้า
  - ค. อ้อยพอใจกับการดำรงชีวิตที่มีรายได้น้อย ทั้งที่ตนเองมีศักยภาพมากกว่านั้น
  - ง. เขียวหวานชวนขายไฝหาคำความรู้และพัฒนางานให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

เรื่องที่

ประวัติ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด หลักการ ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) มีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

จะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ที่พระราชทานให้ปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะในเรื่องการทำงานที่ต้องใช้เหตุผล สติปัญญา ความรู้ในหลักวิชาที่ถูกต้อง และความรอบคอบเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี เช่น พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ความตอนหนึ่งว่า

“...ความจริงงานทุกอย่างถ้าทำด้วยน้ำใจรัก ย่อมมีทางสำเร็จได้ผลดี เมื่อพบอุปสรรคใด ๆ อย่าเพิ่งท้อแท้และหมดกำลังใจง่าย ๆ จงตั้งใจทำให้ดี คิดหาทางที่จะแก้ไขผ่อนคลายอุปสรรคต่าง ๆ ด้วย**เหตุผล**และ**หลักวิชา** ไตร่ตรองด้วยความสุขุม**รอบคอบ**และเยือกเย็น งานจะลุล่วงไปด้วยดี การทำงานด้วยน้ำใจรัก ต้องหวังผลงานนั้นเป็นสำคัญ...”

ข้อความในพระบรมราโชวาทจำนวนมากที่พระราชทานให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา จะพบว่าพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตที่ต้องด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา และความรอบคอบ ด้วยหลักเหตุผลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ หลักคิดตามแนวพระราชดำริดังกล่าวมีต่อเนื่องมากกว่า ๕๐ ปี

ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง ทำให้กระทบต่อสถาบันการเงิน ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ บริษัท ห้างร้าน และธุรกิจบริการต่าง ๆ จนบางแห่งต้องหยุดหรือเลิกกิจการไป ทำให้พนักงานและคนงานจำนวนมากต้องเผชิญกับสภาวะการว่างงาน เนื่องจากถูกเลิกจ้าง ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง

หลังจากเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำริสและพระบรมราโชวาทต่าง ๆ ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย แล้วเรียบเรียงเป็นบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำบทความดังกล่าวไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ในการนี้พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ปรับปรุงแก้ไข และพระราชทานพระบรมราชานุญาตเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

นอกจากนี้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)

๑.๑ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๑.๒ แนวคิด หลักการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได

๓. **ค่านิยม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

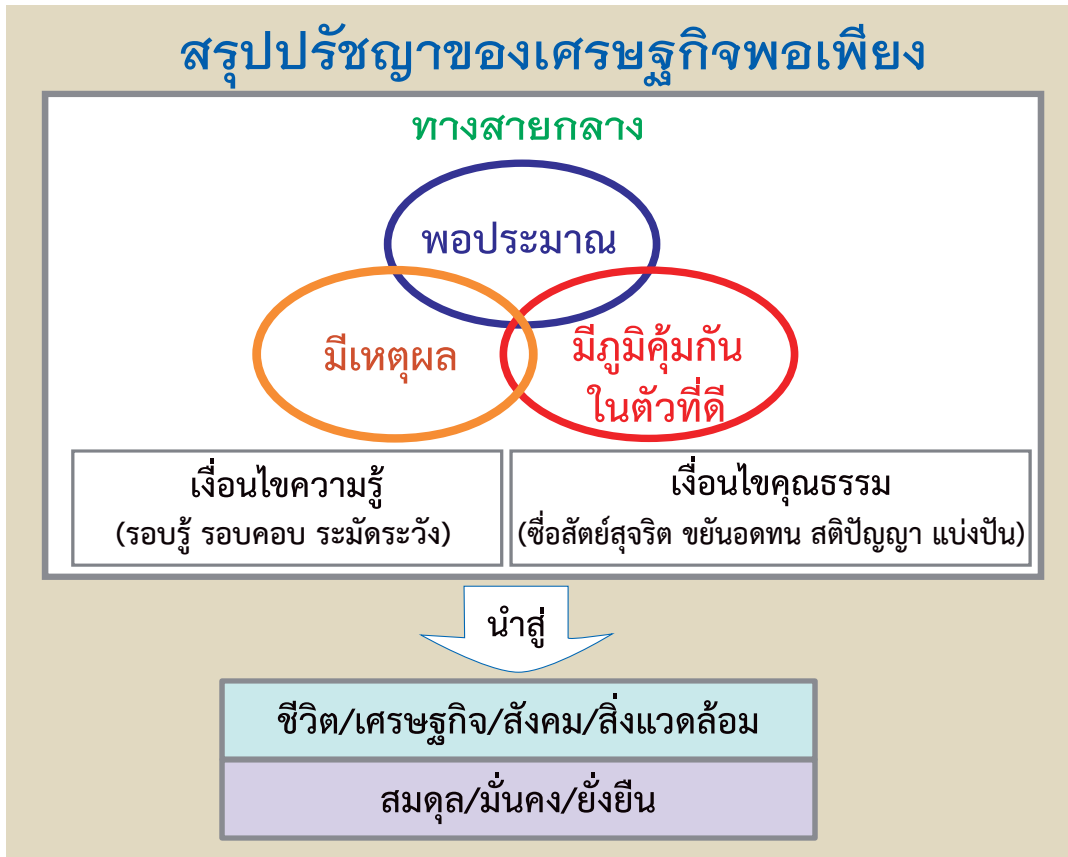
๓.๑	ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
๓.๒	ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
๓.๓	การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑	เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
๔.๒	เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญา การดำเนินชีวิต และมีการแบ่งปัน

๕. **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข)

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

๑.๓ หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ

หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร ความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการ และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียง มี ๒ รูปแบบคือ

๑. **เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน** คือ ความพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่โลภและไม่เบียดเบียนคนอื่น

๒. **เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า** คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือกัน เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปแบบของการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑

เป็นการทำการเกษตรที่มีระบบการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเองในระดับที่ประหยัด และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑

แบ่งพื้นที่ ๓๐% ทำเป็นสระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ในไรนา ปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค

ส่วนที่ ๒

แบ่งพื้นที่ ๓๐% ใช้ปลูกข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี

ส่วนที่ ๓

แบ่งพื้นที่ ๓๐% ใช้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ และอื่น ๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสำหรับบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้

ส่วนที่ ๔

แบ่งพื้นที่ ๑๐% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรือน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒

เป็นการรวมพลังของเกษตรกรในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมกันดำเนินการในการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓

เป็นการประสานเพื่อจัดหาทุนและแหล่งเงินมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น การที่จะเลือกใช้ทฤษฎีใหม่ ทั้งทฤษฎีใหม่ขั้นต้น และทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้าในการส่งเสริมเกษตรกรให้เป็นรูปธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับเกษตรกรแต่ละกลุ่มหรือแต่ละชุมชน จะต้องมีความเข้าใจและยึดหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กิจกรรม

คำชี้แจง ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

- สืบค้นสินค้าโอท็อปที่สร้างจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเองมา ๑ อย่าง แล้วแสดงความคิดเห็นว่าสินค้าชนิดนี้ การผลิตใช้หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ แล้วสรุปเป็นรายงานสั้น ๆ มาแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน

แบบฝึกหัดท้ายบท

คำชี้แจง ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้

๑. การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นอย่างไร
๒. อธิบายความหมายขององค์ประกอบ ๓ คุณลักษณะของความพอเพียง
  - ความพอประมาณ หมายถึง
  - ความมีเหตุผล หมายถึง
  - การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง
๓. ยกตัวอย่างวิธีการปฏิบัติตนที่ทำให้ตนเอง “รู้ประมาณตน”
๔. เงื่อนไขความรู้ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร
๕. ผู้เรียนคิดว่า “ความอดทนและความพากเพียร” เป็นเงื่อนไขทางด้านคุณธรรมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร

แบบทดสอบหลังเรียน

คำชี้แจง : ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

๑. ข้อใดแสดงถึงการนำหลักการ**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**ไปใช้ในการดำเนินชีวิต
  - ก. แดงออมเงินเพื่อซื้อของเล่นที่อยากได้
  - ข. ขาวรับประทานอาหารได้อย่างมากเมื่อเพื่อนเลี้ยง
  - ค. ส้มสะสมเงินเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อมีเหตุจำเป็นต้องใช้ในวันหน้า
  - ง. เขียวใช้เวลาทุกคืนทบทวนความรู้ในบทเรียน เพื่อให้ได้ผลการเรียนที่ดีขึ้น
๒. ความรอบคอบและเยือกเย็นจัดอยู่ในองค์ประกอบด้านใดของ**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**
  - ก. ความรู้
  - ข. คุณธรรม
  - ค. ความพอประมาณ
  - ง. ความมีเหตุผล
๓. สมชายจัดบันทึกค่าใช้จ่ายประจำวันของตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงสิ่งจำเป็นหรือไม่ จำเป็นอย่างไร เรียกว่าสมชายใช้หลักคิดตามข้อใด
  - ก. ความรู้คู่คุณธรรม
  - ข. ความพอประมาณ
  - ค. ความมีเหตุผล
  - ง. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
๔. มาลีจำเป็นต้องซื้อรถคันใหม่เพื่อบรรทุกสินค้าไปตลาด เธอจึงศึกษารายละเอียดข้อมูลของรถยนต์ประเภทต่าง ๆ ราคา และศักยภาพของรถ เพื่อให้ได้รถที่เหมาะสมกับการใช้งานและราคาพอเหมาะ เรียกว่ามาลีใช้หลักการใด
  - ก. ๓ ห่วงและ ๒ เงื่อนไข
  - ข. ความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ
  - ค. ความรอบคอบในการตัดสินใจ
  - ง. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง
๕. วิฤติการณ์เศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐ ส่งผลต่อสังคมไทยอย่างไร
  - ก. ประชาชนส่วนใหญ่ต้องอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำ
  - ข. สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยม นับถือผู้มีทรัพย์สินเงินทอง
  - ค. สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง
  - ง. สังคมชนบทช่วยเหลือเกื้อกูลกันและร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจ
๖. หน่วยงานใดที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้และวางแผนบริหารประเทศตามหลักการ**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**
  - ก. สำนักพระราชวัง
  - ข. สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ
  - ค. กระทรวงศึกษาธิการ
  - ง. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๗. แนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏหลักฐานเป็นครั้งแรกที่ใด
- พระราชดำรัสทางด้านการดำเนินชีวิต
  - โครงการพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่
  - การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ พ.ศ. ๒๕๕๐
  - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๘. การอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อใด
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)
  - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)
  - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)
  - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)
๙. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
- การพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิต
  - การศึกษาหาความรู้เพื่อให้มีความก้าวหน้า
  - การรวมพลังของกลุ่มเกษตรกร
  - การทำงานด้วยการประสานงานกับผู้อื่น
๑๐. เพราะเหตุใดเกษตรกรจึงจำเป็นต้องมีแหล่งน้ำให้เพียงพอ ดังปรากฏในรูปแบบของ**เกษตรทฤษฎีใหม่**
- รู้จักพอประมาณ ไม่ใช้น้ำฟุ่มเฟือย
  - มีเหตุผลในการดำเนินชีวิตประจำวันต้องใช้น้ำในการเพาะปลูก
  - มีความรู้คู่คุณธรรมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเมื่อถึงฤดูแล้ง
  - ให้พึ่งตนเองจึงต้องมีน้ำในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ให้เพียงพอ